

van 12 juni tem

Bedrijvig Gent.

Gent op geporseleinde kaarten

18 oktober 2009

Auteur: René De Herdt

Verzamelaars van grafiek en litho's weten maar al te goed wat geporseleinde kaarten zijn. Dit gelegenheidsdrukwerk - meestal adres-, visite- en reclamekaartjes - werd tussen 1840 en 1875 op geporseleind karton gedrukt. Het gaat om papier dat behandeld is met dunne lagen zink- of loodwit, vermengd met kaolien en aluin. Vaak zijn deze kaarten in kleur gedrukt en versierd met goud- en zilverdruk. Echte pareltjes van drukkunst.

De kaarten in deze tentoonstelling belichten vooral het leven van de Gentse middenstand en burgerij. De eerste helft en het midden van de 19de eeuw is een periode van burgerlijkheid, gezapigheid en optimisme, met een grote dosis sentimentaliteit en gevoel voor het esthetische.

Deze tentoonstelling toont de Gentse bedrijvigheid via originele en uitvergrootte porseleinkaarten. U maakt kennis met het werk van vele Gentse drukkers en dringt binnen in het Gentse stadsleven omstreeks 1850, ten tijde van koning Leopold I.

Het vertrekpunt van deze expositie is de collectie geporseleinde kaarten in het bezit van het MIAT. De collectie is niet zo groot, een tachtigtal kaarten in het totaal. Inhoudelijk zijn ze echter voor het MIAT van zeer groot belang. Ze geven heel wat specifieke informatie over de periode tussen 1840 en 1875. Tijdens deze periode werden de gevolgen van de eerste industriële revolutie, die in Vlaanderen omstreeks 1800 begon, duidelijk zichtbaar in het stadsbeeld. Deze werden vooral waarneembaar en aan den lijve voelbaar door de gewone burger en de Gentse bevolking in het algemeen.

Voor het eerst kocht de Gentenaar producten die in de fabriek in massa en op grote schaal werden geproduceerd. Voor het eerst ging hij inkopen doen in een 'baazar'. Voor het eerst had hij de keuze uit een groot aanbod. Voor het eerst kon hij beroep doen op de stoomboot voor goedertransport. Voor het eerst nam hij de trein in plaats van de aftandse diligence wanneer hij op reis of op verplaatsing ging. Voor het eerst kon hij deelnemen aan de grote industrietentoonstellingen. Voor het eerst werden dagbladen en tijdschriften in grote oplage gedrukt en ruim verspreid. De industrialisering creëerde een nieuwe maatschappijvorm, die werd gekenmerkt door een uitgesproken burgerlijke cultuur met, vooral in de tweede helft van de 19de eeuw, veel aandacht voor vrijetijdsbesteding zoals theater, opera, literatuur, popularisering van de wetenschap, enz.

Precies de geporseleinde kaarten, die in vele gevallen adreskaartjes en rijk geïllustreerde reclamekaarten zijn, geven ons een overvloed aan informatie over aspecten waarover andere iconografische bronnen zwijgen. Ze tonen afgewerkte producten, ze tonen transportmiddelen, ze

tonen hoe er geproduceerd werd, ze geven ons een idee van de fabrieksgebouwen of van interieurs van ateliers en winkels. Bovendien zijn ze op zichzelf ook een industrieel product. Ze kwamen immers tot stand bij gespecialiseerde drukkers, in het bezit van lithopersen, op basis van een techniek die op het einde van de 18de eeuw werd uitgevonden en in de loop van de 19de eeuw werd verbeterd.

Nu blijkt uit wetenschappelijk onderzoek¹ dat de Gentse drukkers in de 19de eeuw, samen met deze van Brussel, op het vlak van lithodruk,

een prominente rol speelden. Ook voor het drukken van geporseleinde kaarten, een specifieke vorm van steendruk, waren de Gentenaars befaamd. Vandaar dat binnen het MIAT het idee groeide om de Gentse steendrukkers en hun grafiek nader te bestuderen en in de belangstelling van het publiek te brengen.

Hierbij dient opgemerkt dat het MIAT tevens een zeer waardevolle en unieke collectie drukmachines bezit. Sinds enkele jaren wordt deze door een actieve drukkerswerkgroep van vrijwilligers geëvalueerd, bestudeerd en gerestaureerd. Een gedeelte van deze machines zal tegen begin 2010 in de afzonderlijke drukkersafdeling 'Druk-Werk' permanent worden tentoongesteld. Vandaar dat het MIAT de studie van de 19de-eeuwse steendruk als een van haar kerntaken beschouwt.

De interesse voor deze waardevolle iconografische documenten, die vaak op esthetisch gebied ook echte pareltjes zijn, neemt jaar na jaar toe. Ze kaderen in een grotere onderzoeksopdracht naar de productie van de Gentse en Vlaamse drukkers. Dergelijke studie, die onder meer vele duizenden porseleinkaarten betreft, kan slechts in samenwerking en in afzonderlijke stappen gebeuren.

Belangrijke verzamelingen in Gent zijn aanwezig in de Kaartenzaal van de Gentse Universiteitsbibliotheek, in het Huis van Alijn, in het Gentse Stadsarchief De Zwarte Doos. Ook vele particulieren bezitten interessante collecties. De tentoonstelling met bijhorende catalogus biedt dan ook slechts een glimp op de totale productie en boogt in deze fase geenszins op enige volledigheid, noch inhoudelijk, noch naar aantal. Men kan het eerder beschouwen als een poging om een beter beeld te krijgen van het Gentse stadsleven in de decennia na de eerste industriële revolutie, in de beginperiode van de tweede industriële revolutie (omstreeks 1850) en in het leven van de Gentenaar tussen 1840 en 1875. ■

nog tem 18 oktober 2009

elke dag, behalve maandag, van 10 – 18 uur

een bijhorende catalogus is in opmaak

op woensdag 22 juli kan u deelnemen aan een begeleide rondleiding,

de catalogus bestellen of reserveren voor de rondleiding kan via publiekswerking.miat@gent.be of 09/269 42 20

¹ onder meer in *Tijdschrift voor Industriële Cultuur*, deel 25, 1989